

Helene Joten

Utilsiktet flytting fra fosterhjem

Unintentional relocation from foster homes

Bacheloroppgave i Barnevernspedagogikk

Veileder: Joachim Vogt Isaksen

Mai 2021

Helene Joten

Utsiktet flytting fra fosterhjem

Unintentional relocation from foster homes

Bacheloroppgave i Barnevernspedagogikk
Veileder: Joachim Vogt Isaksen
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Abstract

Research question:

How can an unintentional relocation from a foster home harm the child's development and how can such a relocation be prevented?

Background:

The child welfare service shall ensure safe conditions for children growing up. Based on this, the child welfare services can issue a care order if necessary. The child welfare services placings can often end unexpected and there can occur an unintentional relocation. An unintentional relocation is a relocation that takes place earlier than planned. These relocations often occur due to difficulties that have arisen, for example, the child's behavior, the lack of follow-up from the child welfare service and the foster parents' resources. In this thesis, I will look at the consequences of such relocations for the child's development, why the relocations occur and how to prevent the unintentional relocations from occurring in the first place.

Method:

I have used the method literature search in this thesis. Existing literature in the form of previous research, articles and syllabus is used to shed light on my research question.

Results and conclusion:

Through the use of literature searches, I have found that unintentional relocations from foster homes mainly occur due to the child's behavior and the foster parents lack of resources. It was also revealed that foster parents report little follow-up and support from the child welfare service. The unintentional relocations can have a retraumatizing effect on the child and have a negative effect on a child's development in the form of attachment, emotion regulation, mentalisation, defensive exclusion, identity development and the internal work models. Possible measures to counteract these relocations are programs that focus on the child's ability to regulate their own emotions and behavior. Other measures are increased follow-up from the child welfare service, in the form of guidance, compensation and increased information about the child and their biological parents.

Sammendrag

Problemstilling:

Hvordan kan utilsiktet flytting fra fosterhjem skade barnets utvikling og hvordan kan man forebygge at en slik flytting skjer?

Bakgrunn:

Barneverntjenesten skal sikre trygge oppvekstvilkår for barn og unge og må på bakgrunn av dette overta omsorgen for enkelte barn. Barneverntjenestens plasseringer kan ofte ende i brudd og det kan oppstå en utilsiktet flytting. En utilsiktet flytting er en flytting som skjer tidligere enn planlagt. Flyttinger skjer på grunn av vansker som har oppstått, da i form av blant annet barnets atferd, mangelen på oppfølging fra barneverntjenesten og fosterforeldrenes ressurser. Jeg vil i denne oppgaven se på hvilke konsekvenser slike flyttinger har for barnets utvikling, hvorfor flyttingene oppstår og hvordan man kan motvirke at utilsiktede flyttinger oppstår.

Metode:

Jeg har benyttet meg av metoden litteratursøk i denne oppgaven. Eksisterende litteratur i form av tidligere forskning, artikler og pensum er brukt for å belyse min problemstilling.

Resultater og konklusjon:

Jeg har gjennom bruk av litteratursøk funnet at utilsiktede flyttinger fra fosterhjem hovedsakelig skjer på grunn av barnets atferd og fosterforeldrenes mangel på ressurser. Det kom også fram at fosterforeldre melder i fra om lite oppfølging og støtte fra barneverntjenesten. De utilsiktede flyttingene kan fungere retraumatiserende for barnet og har negativ virkning på et barns utvikling i form av tilknytning, emosjonsregulering, mentalisering, defensiv utelukking, utvikling av identitet og de indre arbeidsmodellene. Mulige tiltak for å motvirke disse flyttingene er programmer som fokuserer på barnets evne til å regulere egne følelser og atferd. Andre tiltak er økt oppfølging fra barneverntjenesten, i form av veiledning, godtgjørelse og økt informasjon om barnet og deres biologiske foreldre.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	4
1.1 PROBLEMSTILLINGENS AVGRENSNING:	4
1.2 BAKGRUNN OG TIDLIGERE FORSKNING.....	4
1.3 DISPOSISJON	5
2. METODE	5
2.1 KILDER OG LITTERATUR	6
2.2 KILDEKRITIKK	6
3. TEORI.....	7
3.1 TILKNYTNING	7
3.2 INDRE ARBEIDSMODELLER OG UTELUKKING	8
3.3 TILKNYTNINGSMØNSTRE.....	9
3.3.1 <i>Trygg tilknytning (B)</i>	9
3.3.2 <i>Engstelig-ambivalent (C)</i>	10
3.3.3 <i>Engstelig-unnvikende (A)</i>	10
3.3.4 <i>Desorganisert tilknytning (D)</i>	10
3.4 MENTALISERING OG RELASJONER	11
3.5 IDENTITET I LYS AV UTVIKLING	12
3.6 STABILITET OG KONTINUITET	13
4. DISKUSJON.....	14
4.1 KONSEKVENSER AV UTILSIKTET FLYTTING.....	14
4.1.1 <i>Bowlby og indre arbeidsmodeller</i>	14
4.1.2 <i>Mangel på trygg base</i>	15
4.1.3 <i>Selektiv utelukkelse</i>	16
4.1.4 <i>Konsekvenser ved brudd av stabilitet og kontinuitet</i>	16
4.1.5 <i>Mangel på identitet</i>	18
4.1.6 <i>Videreføring av tilknytningsmønstre</i>	18
4.2 ÅRSAKER TIL UTILSIKTET FLYTTING	19
4.2.1 <i>Behov for mer forskning fra barnets side</i>	21
4.2.2 <i>Samarbeid mellom biologiske foreldre og fosterforeldre</i>	21
4.3 MULIGE TILTAK FOR Å MOTVIRKE UTILSIKTET FLYTTING	22
4.3.1 <i>TFC og MTFC</i>	22
4.3.2 <i>BEST</i>	23
4.3.3 <i>Familiens ressurser</i>	23
4.3.4 <i>Mer kunnskap om barnets atferd</i>	24
5. AVSLUTNING.....	24
5.1 OPPSUMMERING	24
5.2 KONKLUSJON.....	25
5.3 BEHOV FOR VIDERE FORSKNING.....	25
6. LITTERATURLISTE.....	26

1. Innledning

Barneverntjenestens viktigste oppgave er å sikre trygge oppvekstvilkår for barn og unge i Norge samt at de får «nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» (Barnevernloven, 1993, § 1-1). I de sakene hvor barnverntjenesten har overtatt omsorgen for et barn, er det deres ansvar å følge opp denne plasseringen. Eventuelle avgjørelser skal gjøres i henhold til barnets beste (Barnevernloven, 1993, § 4-1). At barn under barneverntjenestens omsorg opplever ustabilitet i omsorgen i form av blant annet utilsiktede flyttinger har lenge vært og er en stor bekymring. I løpet av siste år på studiet var jeg i praksis hos en barnevernsinstitusjon for barn mellom 6 og 12 år. Flere av disse barna hadde opplevd brudd i sine fosterhjem før de ble flyttet til institusjonen og alle hadde ulike typer tilknytningsforstyrrelser. Dette resulterte i at temaet for min bacheloroppgave ble utilsiktet flytting fra fosterhjem med en videre problemstilling på: *Hvordan kan utilsiktet flytting fra fosterhjem skade barnets utvikling og hvordan kan man forebygge at en slik flytting skjer?*

1.1 Problemstillingens avgrensning

I denne oppgaven har jeg valgt å vektlegge denne definisjonen på hva utilsiktet flytting er: «*En utilsiktet flytting innebærer at flyttingen fra fosterhjemmet skjer tidligere enn planlagt og på grunn av vansker som har oppstått.*» (Backe-Hansen, 2013, s. 13). Denne definisjonen er fra barneverntjenestens ståsted og vektlegger to ting: (a) At flyttinger skjer tidligere enn planlagt og (b) og at vansker har oppstått. Ved at definisjonen er et systemperspektiv, må flyttingen være utilsiktet fra barneverntjenestens side, selv om flyttingen var tilsiktet fra familien eller barnet sin side. Flytting defineres av Christiansen, Havik og Anderssen (2010, s. 913-921) som «*flyttinger mellom ulike omsorgstiltak i regi av barnevernet*». Flytting hjemmefra regnes ikke som en flytting. Om barnet flytter hjem igjen vil dette kun regnes som en flytting om plasseringen blir etterfulgt av en ny plassering. Flytting til egen bolig regnes heller ikke som flytting med mindre den etterfølges av ny flytting som et barnevernstiltak.

1.2 Bakgrunn og tidligere forskning

I Egelund og Vitus sin forskning fra 2007 fant de, fra et utvalg av 223 tenåringer plassert i fosterhjem, at 26,1% hadde en utilsiktet flytting mellom tre og femten måneder etter plasseringen. Lignende amerikanske studier viser at denne prosentandelen er mye høyere og varierer mellom 60 og 80% (Westermarck, Hansson og Vinnerljung, 2008, s 2-18). En studie med tall basert på fosterplasseringer mellom 1996-1997 så at 55 % av barna fortsatt bodde hos fosterfamilien fem år senere. De resterende 45 % av plasseringene hadde endt i utilsiktet

flytting. De så også at risikoen for flyttinger var størst de første to årene av plasseringstiden (Strijker og Zanberg, 2005, s. 76-87). En lignende norsk studie av Backe-Hansen (1982) viste også at 80% av de utilsiktede flyttingene fra fosterhjem skjedde i løpet av de to første årene. Fosterhjems plasseringer har holdt seg relativt stabilt fra 2017 til 2019 med rundt 11 000 barn (Bufetat, 2021).

I en spørreundersøkelse fra 2013-2015 (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2016, s. 9-34), blir det sett på ulike temaer innenfor utilsiktede flyttinger og omfanget innenfor region vest og sør. Det er totalt 449 fosterhjem som har deltatt i undersøkelsen, hvorav 282 av disse endte med brudd i plasseringen. Av de hjemmene hvor barnet opplevde sitt første brudd var barnet 7-12 år, men der hvor barnet hadde opplevd brudd tidligere var det størst prosentandel på alderen 13 og oppover. Resultatene viser også at de fleste bruddene skjedde de første to årene etter plassering, både ved første og andre brudd. Da det kom til hvilket forhold disse familiene hadde hatt til barnet før plasseringen, var det over tre ganger så mange som svarte at barnet var ukjent for dem, enn de som svarte at de var i slekt med barnet.

1.3 Disposisjon

Jeg vil begynne oppgaven med å for redegjøre bruk av metode og litteraturen som blir brukt videre i oppgaven. Dermed skal jeg redegjøre for ulike teori og se problemstillingen min i lys av tilknytningsteori. Herunder teori om ulike tilknytningsmønstre, mentalisering, utforskning, relasjon og venns relasjoner, emosjonsregulering, indre arbeidsmodeller, defensiv utelukking og stabilitet og kontinuitet. Jeg vil også se flyttingers konsekvenser i lys av Erik Eriksons teori om psykososiale faser. Videre vil jeg se kort på lovgrunnlaget for stabilitet under barneverntjenestens omsorg både i loven, forarbeid og rundskriv. I siste delen av drøftingen vil jeg se på hvorfor utilsiktede flyttinger forekommer, i form av kjennetegn fra fosterbarna, fosterforeldre, biologisk familie og barneverntjenesten. Deretter skal jeg se på ulike tiltak for hvordan man kan motvirke disse flyttingene knyttet opp mot forskning. Til slutt vil jeg ha en kort oppsummering av oppgaven før jeg kommer med en konklusjon av mine funn.

2. Metode

Kunnskap kan framskaffes og etterprøves gjennom bruk av ulike metoder, og disse metodene skal fortelle leseren hvordan kunnskapen fra oppgaven er hentet inn. Man velger metode basert på hva som vil gi best data og som bygger opp under problemstilling og tema (Dalland,

2014, s. 111). Ett av kravene til bacheloroppgaven var at det skulle være et litteraturstudium, hvor man bruker tidligere litteratur og forskning som grunnlag for oppgaven. Ved bruk av en samling eksisterende kunnskap og forskning, vil man få et helhetlig teoretisk grunnlag. Man må vise evne til kildekritikk og fortelle hvorfor man har valgt den litteraturen man har valgt. På denne måten vil oppgaven få troverdighet (Dalland, 2014, s. 67).

2.1 Kilder og litteratur

Ved innhenting av tidligere teori og forskning har jeg brukt ulike kilder og søkemotorer. Jeg har hovedsakelig brukt Oria, Google Scholar, og Idunn. Søkeordene har primært vært tilknytning, relasjon, stabilitet, utilsiktet flytting, fosterhjem, fosterbarn, emosjonsregulering og Bowlby eller ulike kombinasjoner av disse ordene. Ved disse søkene fant jeg relevante artikler og studier som ga meg videre litteratur gjennom deres referanselister. For å se om litteraturen var relevant så jeg på tittel, innholdsfortegnelsen, innledning og sammendrag på de ulike artiklene.

For å se på hvordan tidlig tilknytning kan fungere som en beskyttelse- og risikofaktor for senere utvikling har jeg brukt artikler og annen litteratur. Jeg har supplert med lærebøkene Utviklingspsykologi (Thetzchner, 2012), Beslutninger i barnevernet (Christiansen & Kojan, 2016), Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid (Bunkholdt & Kvaran, 2015) og Psykologi og psykiske lidelser (Håkonsen, 2018). Bøkene er også brukt for definisjonsbeskrivelser av ulike begreper relevant for oppgaven. I tillegg til disse har jeg sett på lovgrunlaget ved stabilitet og forarbeider til disse lovene i barnevernloven.

2.2 Kildekritikk

Det er mye forskning på hva tilknytning er og hvordan tidlig tilknytning vil påvirke ens senere utvikling. På grunn av dette har jeg vært kritisk på hvor gammel den litteraturen jeg har funnet har vært, men har også sett det relevant å bruke eldre litteratur fra den tidlige utviklingen av tilknytningsteori. Lærebøkene jeg har brukt har vært pensumbøker for både barnevernspedagog- og psykologiutdanningen ved NTNU. Jeg har brukt noe eldre forskning og tall ved utilsiktede flyttinger, men har sett på dette som relevant for å se på utviklingen til disse barna senere og grunnet lite senere forskning. Forskningen er innhentet fra Norsk institutt for forskning om oppvekst (NOVA) samt lignende internasjonale organisasjoner. Jeg anser disse kildene troverdige.

3. Teori

3.1 Tilknytning

For å forstå hvordan utilsiktet flytting kan gi konsekvenser for barnets utvikling er det vesentlig å se på teori om tilknytning. John Bowlby regnes som å være tilknytningsteoriens far og definerte tilknytning som «*varige psykologiske bånd mellom mennesker*» (Bowlby, 1969, s. 194) – min oversettelse. Herunder mennesker medfødte evne til å knytte disse varige båndene til sine omsorgspersoner. Videre hevdet Bowlby at vi er født med et behov for å danne disse båndene med noen som er sterkere og/eller større for å få omsorg og beskyttelse. Dette ser vi igjen i hans definisjon på tilknytningsatferd. Tetzchner (2012, s. 541) mener at tilknytning «*dreier seg om hvordan barn tidlig i utviklingen danner relasjoner og knytter følelser til andre på en måte som er felles for alle mennesker*». Videre beskriver han tilknytning som et atferdssystem og refererer til Bowlby sin definisjon av tilknytningsatferd «*enhver atferd som fører til at en person oppnår eller opprettholder nærhet til en annen klart identifisert person som blir oppfattet som bedre i stand til å hanskens i verden*». Signalatferd og tilnærmingsatferd er to typer tilknytningsatferd. Signalatferd er for eksempel gester, smil, gråt og ansiktsuttrykk som skal få folk til å nærme seg, man *signaliserer* noe. Tilnærmingsatferd er det barnet gjør for å komme seg fysisk nærmere omsorgspersonen, for eksempel rulling og krabbing (Tetzchner, 2012. s. 541).

Utforskningen er også en del av vårt atferdssystem med den funksjonen at barnet skal få informasjon om omgivelsene, noe som viktig for barns videre tilpasning. Thetzchner (2012, s. 543) mener utforskningsatferden består av tre elementer. Først at barnet orienterer seg og oppdager gjenstanden, så at barnet beveger seg mot gjenstanden og til slutt at de beveger på den. Tilknytningsatferd og barns utforskningsatferd går hånd i hånd. Hvor tilknytningssystemet skaper nærhet til tilknytningssystemet, vil utforskningsatferd føre til avstand til denne personen. Tilknytningsatferden blir aktivert av frykt og usikkerhet, mens utforskningsatferden blir aktivert når barnet ikke føler på denne usikkerheten. Det vil si at dersom tilknytningssystemet ikke er til stede vil dette aktivere tilknytningsatferden gjennom usikkerhet. Dersom tilknytningssystemet er der og fungerer som en trygg base, vil tilknytningsatferden fungere paradoksalt. Barnet vil nå føle seg trygg nok til å utforske og skape denne avstanden (Ainsworth, 1963, s. 67-104). Dersom barnet hadde sett mot tilknytningssystemet og personen hadde sett skeptisk ut, ville tilknytningssystemet blitt aktivert. Barnet ville da heller søke nærhet til tilknytningssystemet enn å utforske gjenstanden (Thetzchner, 2012, s. 544).

Utsiktet flytting kan ha en konsekvens for utviklingen av ens emosjonsregulering. Emosjonsregulering er en form for tilknytningsatferd. Et eksempel er at dersom barnet er sykt vil det søke nærhet og trøst hos de som skal være mer i stand til beskyttelse, omsorgspersonene (Thetzchner, 2012, s. 542). Gjennom barnets tilknytningsatferd vil barnet få hjelp av omsorgspersonen/tilknytningspersonen til å mestre stress- og fryktsituasjoner og lærer å regulere seg etter dette (Thetzchner, 2012, s. 557). Regulering kan skje underveis, før og etter at situasjon/emosjonen har kommet til uttrykk. Dette vil si at et barn kan lære seg å unngå disse emosjonene gjennom å unngå situasjoner hvor de oppstår. De kan også søke trøst og beskyttelse ved situasjoner som skaper negative emosjoner, for eksempel å ta en sprøyte, og lærer seg å regulere denne typen følelser (Thetzchner, 2012, s. 463). I lignende situasjoner senere, vil barnet ha lært og innarbeidet indre arbeidsmodeller og dannet seg handlingsmønstre.

3.2 Indre arbeidsmodeller og utelukking

I Bowlby sin teori om indre arbeidsmodeller er det tre grunnleggende antakelser som står sentralt (Smith, 2002, s. 45): Først, at barnet som er sikker på tilknytningspersonens tilgjengelighet når barnet har behov for tilknytningspersonen, er mindre utsatt for kronisk eller akutt frykt enn barn som ikke har denne tilknytningen. Deretter at forventningen om tilknytningspersonens tilgjengelighet bygges opp i løpet av barndommen. Denne forventningen vil holde seg konstant gjennom livet. Den siste antakelsen er at forventningene bygger på de virkelige samspillserfaringene med tilknytningspersonen. Forventningene her er de indre arbeidsmodellene som barnet har dannet seg basert på sin tilknytning og kommunikasjon med omsorgspersonen. De er strukturerte prosesser, handlingsstrategier, som både kan hjelpe barnet med å prosessere ny informasjon eller hindre at ny informasjonen prosesseres. Barnets indre, dens syn på seg selv, blir også innarbeidet i de indre arbeidsmodellene (Smith, 2002, s. 46). Selvet blir utviklet igjennom øyene på tilknytningspersonen og selvoppfatningen blir den av andres. Det kan oppstå strid mellom det barnet selv oppfatter og den oppfatningen omsorgspersonene fortelle, det blir gjennom dette dannet to forskjellige arbeidsmodeller. Barnet kan i mange situasjoner utelukke sin egen oppfatning for å sikre seg mot at omsorgspersonen blir utilgjengelig. Dette kan vi se gjennom barn som er utsatt for seksuelle overgrep av omsorgspersonene utelukker sin egen oppfatning av situasjonen og overtar det omsorgspersonen forteller om situasjonen. Gjennom denne defensive utelukkingen danner barnet seg forsvarsprosesser (Hart & Schwartz, 2009, s. 74-75).

Bowlby sin teori og defensiv utelukkning baserer seg på at de kan skje selektiv utelukkelse av informasjon og inntrykk uten at personen selv er klar over det. Det skjer gjennom at vi kun tar i mot de inntrykkene som er viktig for oss i den gitte situasjonen og ikke har oppmerksomhet mot det vi ikke oppfatter som viktig. Denne handlingen er ubevisst og har blitt til en forsvarsprosess som forstyrrer reguleringen av tilknytningssystemet. Den hindrer å ta i mot informasjonen og inntrykkene som skal aktivere tilknytningsatferden hos barnet. Denne frakoplingen skal hindre forvirring, psykisk smerte eller konflikt. Tilknytningssystemet dissosierer eller deaktiveres og barnet gir opp sine behov for tilknytning. Følelsene barnet kan ha for tilknytningspersonen kan forskyves til andre, for eksempel sinne mot lærer, nabo o.l. En følge av dette kan være at barnet blir mer opptatt av seg selv og sine egne handlinger enn situasjonen/samspillet den opptrer i.

3.3 Tilknytningsmønstre

Tilknytningsteorien ble og blir fremdeles utviklet gjennom å se på samspill mellom barn og deres omsorgspersoner. Basert på disse samspillene har det blitt observert forskjellige tilknytningsmønstre: Trygg tilknytning (B), engstelig-ambivalent (C), engstelig-unndvikende (A) og desorganisert tilknytning (D). Tilknytningsmønster B blir sett på den tilknytningen som er ønskelig, men barn som har opplevd utilsiktet flytting fra fosterhjem har ofte tilknytningsmønstre C, A og D. For å kunne se på konsekvensene for slike flyttinger er det viktig å se på kjennetegnene ved de ulike tilknytningsmønstrene og deres atferd.

3.3.1 Trygg tilknytning (B)

Barn med tilknytningsmønster B, kjennetegnes med at de har en tilpasset og regulert følelsesmessig kommunikasjon med andre og at kommunikasjonen er balansert og åpen (Klette, 2008). Mennesker med tilknytning B har ofte hatt forutsigbare omsorgspersoner og har blitt møtt ved sine følelsesmessige behov da det kom til trøst, beskyttelse og omsorg. De viser større kompetanse ved samarbeid og kan takle stress og større påkjenninger bedre enn mennesker med usikre former for tilknytning. I samspill med omsorgspersonene har det blitt observert at disse barna har tillit til foreldrenes tilgjengelighet. De ønsker å være nær omsorgspersonene og er mer kreative i lek sammen med omsorgspersonene (Killén, 2003, s. 573-587).

3.3.2 Engstelig-ambivalent (C)

Har grunnlaget sitt i at de nærmeste har vist manglende og inkonsekvens stabilitet og forutsigbarhet ved sin omsorg. Kjennetegnes ved at barnet viser en atferdsmessig uforutsigbarhet ved at de ikke er i stand til å regulere sine egne følelser og at de har en lav toleranse for påkjenninger og stress (Klette, 2008). De er vandt til at de noen ganger får trøst, og andre ganger å ikke få det. Det er ofte ikke noe mønster for barna å forholde seg til, så de lever under en konstant usikkerhet på hvordan deres følelsesmessige behov blir møtt. Dette fører til at barnet kan bli engstelig og i noen tilfeller klamrende til omsorgspersonene eller avvissende og uberørt. Selvfølelsen til barnet blir preget av å ikke vite hva som er sine egne følelser og hva som er andres. I mange tilfeller tuner seg inn på andres reaksjoner på egne følelser.

3.3.3 Engstelig-unnvikende (A)

Barn med engstelig-unnvikende tilknytningsmønster kan vise noen av de samme reaksjonene som barn med tilknytningsmønster C. De reagerer på situasjoner hvor de føler seg urolig eller redd med en tildekking og hemming av egne følelser og en unnvikende og avvissende atferd. Dette mønsteret har sitt grunnlag gjennom at omsorgspersonene har hatt en følelsesmessig avstand og generell avvissning ovenfor barnets følelsesmessige behov (Klette, 2008). Barna forbinder gjennom denne avvissningen at de ikke får trøst eller blir sett av dens omsorgspersoner. Gjennom at barna ikke får den reaksjonen de behøver vil de minimere tilknytningsbehovet til omsorgspersonene. I noen tilfeller vil barnet søke etter andre tilgjengelige voksne og få en trygg tilknytning til disse.

3.3.4 Desorganisert tilknytning (D)

Grunnlaget for desorganisert tilknytning har hovedsakelig vært at omsorgspersonene, som skal være en trygg base, har vært den største kilden for fare. Barna vil derfor være både avhengig av omsorgspersonene, trekke mot omsorgspersonene for å søke trygghet, men også drives på flukt fra de (Klette, 2008). På grunn av dette er noen av kjennetegnene på tilknytningsmønster D både ambivalens og unngåelsesatferd. Man ser dette gjennom at de kan bli kontaktfjerne og kan fryse i bevegelser. Det er også vanlig å utføre motsetningsfulle handlinger. Denne atferden kan ligne noe på de av andre tilknytningsmønstre. Dette er fordi man kan ha underliggende A- eller C-mønstre reaksjoner, for eksempel kan man ha desorganisert tilknytning med underliggende tilknytningsmønster C (Anke, 2007).

Desorganisert tilknytning, samt tilknytningsmønster A og C, vil også fungere negativt på utviklingen av ens mentaliseringsevne.

3.4 Mentalisering og relasjoner

Thetzchner beskriver mentalisering som «en prosess som omfatter all tenkning om relasjoner, samspill mellom mennesker og psykologiske prosesser hos mennesker» (Thetzchner, 2012, s. 329). Mentalisering er et primært utviklingsmål for tilknytningsprosessen og en sikker tilknytning vil være en forutsetning for utviklingen av ens sinnsforståelse.

Tilknytningsmønster A, C og D vil i motsetning til dette føre til en mangelfull evne til mentalisering og det å forstå andres og eget sinn. Enklere forklart kan mentalisering sies å være evnen til å se andre innenfra og seg selv utenfra. Dette betyr at man kan se andres sinnstilstand og forstå andres følelser, og se hvordan ens egen reaksjoner og emosjoner påvirker andre. Dette vil gjøre det lettere å danne gode og stabile relasjoner.

Relasjonsbegrepet ligger tett opp mot teorien om tilknytning og selvforståelse. De fleste tilknytningsteoriene har en felles forståelse om at barn utvikler «begreper om relasjoner» mellom andre og dem selv (Thetzchner, 2012, s. 552). Hoffman, Cooper, Powell og Benton (2017, s. 143) hevder at det at omsorgspersonene er sammen med barnet er noe av det viktigste for å bygge en trygg tilknytning for barnet. Omsorgspersonene må tune seg inn til barnets behov og være tilgjengelig når det trengs og kvaliteten på denne relasjonen er vesentlig for positiv utvikling. I tilknytningsteorien er det en felles forståelse om at tilknytningsrelasjonene danner forventninger barn har for senere sosiale relasjoner og gjennom dette danner barnets sosiale kompetanse (Thetzchner, 2012, s. 558).

Vennskap i barndomsalder er viktig for utviklingen av sosial kompetanse, de lærer om moral og sosiale regler, sosial sensitivitet og hvordan løse konflikter (Thetzchner, 2012, s. 590). Populære barn kjennetegnes av god evne til samarbeid, vilje til å dele og generell gode sosiale ferdigheter. Upopulære barn kjennetegnes av sosialt forstyrrende aggressiv atferd og tilbaketrukkethet. «Barnslige» eller umodne barn som utviklingsmessig ligger bak de andre jevnaldrende viser også tendenser til å bli utestengt under lek. Hvor et populært barn ville observert leken før de gradvis deltar, ville et upopulært barn kastet seg inn i leken, noe som ville ført til at leken ble avbrutt. Dette er et tegn på sosialkognitive vansker og mangelen på evnen til å forstå andres handlinger og motiver. Igjen kan dette kobles opp til evnen til mentalisering og at barna ikke vil forstå avvisningen fra andre barn. Denne avvisningen vil bli

frustrerende og uforståelig. Barn som ikke får blitt med i lek, får heller ikke muligheten til å utvikle de sosiale evnene de andre barna har (Thetzchner, 2012, s. 596-597). Hvor vennsksapsrelasjoner er viktig for utviklingen av sosiale ferdigheter i barndommen, vil vennskap i ungdomsalderen være viktig for utviklingen av ens identitet.

3.5 Identitet i lys av utvikling

Erik Erikson sin teori om at det finnes åtte psykososiale faser i livet. De baserer seg på at et menneske står overfor ulike kriser som knyttes opp mot den emosjonelle og sosiale utviklingen (Håkonsen, 2018, s. 55-58). Vårt selvbilde, selvfølelse og våre følelser utvikles i samhandling til disse krisene og andre mennesker. Den første fasen handler om relasjonen til morsfiguren. Tillit og mistillit er grunnleggende for hvordan barnet oppfører og utvikler seg i denne fasen. Den andre fasen er begge foreldrene like viktig, nettopp i den forstand at barnet blir mer og mer uavhengig av dem og søker autonomi. Foreldrene må her legge opp til at barnet får mulighet til å mestre. Om barnet ikke opplever dette, men heller mister følelsen av kontroll, vil dette svekke selvtilliten og barnet vil bli usikkert. I neste fase vil barnet gjennom lek og imitering av deres nærmeste lære om rett og galt og starte utviklingen av sosial kompetanse. Negative tilbakemeldinger på barnets handlinger kan gjøre at de føler skyld over sine handlinger og tanker. Den fjerde fasen baserer seg på at barnet er blitt mer aktivt og nå er mer i lek med jevnaldrende. Her skal barnet få seg venner og utvikle sosial kompetanse. Den siste fasen i ungdomsalderen handler om identitet og hvordan styre sitt eget liv.

Identitet og selvet er like på mange områder. De handler begge om individets oppfatning når det kommer til hvem det er, verdier og mål, sammenhengen over tid og på hvilke måter individet er lik og forskjellig fra andre mennesker. Forskjellen ligger der at selvet ligner mer en ego-identitet eller en personlig identitet. Ens erkjennelse av å være et selvstendig menneske, som ser den helhetlige og tidsmessige sammenhengen, er sentralt. Man kan si at identiteten integrerer samfunnet og selvet. Identitetsutviklingen fortsetter gjennom hele livsløpet, men ungdomsalderen sies å være den perioden hvor det er mest gjeldende. Det er i denne fasen av livet man for første gang må ta en stilling til hvilken rolle du vil ha i samfunnet og framtiden. Videre hvilke verdier og holdning du skal forholde deg til, kjønn, legning, livssyns o.l. Man får i denne perioden et nytt syn på hvordan samfunnet fungerer, det er mye ukjent, dette fører til mye usikkerhet rundt sosiale og personlige skifter. Erik Erikson sin ego-orienterte psykodynamiske teoris femte fase foregår i ungdomsalderen, der en skal definere seg selv. En positiv gjennomgåelse av denne fasen vil vise seg gjennom at en føler en

samhørighet til andre og samfunnet. Dersom en har en dårlig og utrygg gjennomgåelse av denne fasen hevder Erikson at en kan enten 1) isolere seg fra familie og venner og trekke seg tilbake fra samfunnet, eller 2) miste sin identitet i mengden av jevnaldrende (Tetzchner, s. 682-683).

3.6 Stabilitet og kontinuitet

Med kontinuitet i omsorg menes betydningen ved å opprettholde relasjoner til personer man har vokst opp med, omsorgspersonene og andre viktige personer. Stabilitet bygger på dette og vektlegger at omsorgspersonene er sensitive og trygge ovenfor barnet (Christiansen & Kojan, 2016, s. 22). I et utviklingsperspektiv vil stabilitet være en forutsetning for både trygghet og forutsigbarhet (Falch-Eriksen, 2018, s. 15-16). På engelsk vil stabilitet være synonymt med «well-being» og «permanency» som på norsk vil knyttes til trygghet og forutsigbarhet. Også i Prop 106 L (2012-2013) blir forutsigbarhet brukt synonymt med stabilitet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012-2013)).

I Barnevernloven (bvl) § 4-1 *Hensynet til barnet beste* står det «*Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorg.*». Ordlyden her legger vekt på at barnets beste er blant annet stabilitet og kontinuitet i omsorgen. I forarbeidene til loven, Ot.prp.nr.44 (1991-1992), knytter særlig dette opp mot flytting av barn «...*eller hvor det er truffet vedtak om å overta ansvaret for barnet*». Prop 106 L (2012–2013) knytter også stabilitet og kontinuitet opp mot flytting «*Stabilitet og kontinuitet i omsorgen står sentralt når barnevernet har overtatt omsorgen for et barn. Barn skal i minst mulig grad flytte mellom ulike omsorgstiltak, og de skal forholde seg til færrest mulig omsorgspersoner. I tillegg skal barn sikres forutsigbarhet gjennom å vite hva som skal skje på kort og lengre sikt*» (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012-2013)). Her ser vi at forutsigbarhet knyttes opp mot at barna har innsikt i deres egen framtid. For å kunne oppnå denne forutsigbarheten er det viktig at barna selv lyttes til og får være med i bestemmelser angående flyttinger eller nesten-flyttinger/nesten-brudd.

I kvalitetsmål 2 i Prop 106 L (2012-2013) understrekes det at stabilitet skal være et siktemål når det kommer til plassering av barn (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012-2013)). Flyttinger skal også forsøkes å unngås ettersom dette vil påføre barnet unødvendig stress og mangelen på stabil og god voksenkontakt. For å sikre dette er det nedfelt

i bvl. § 4-15 første ledd første punktum at *«stedet for plassering velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø»*. Gjennom denne lovbestemmelsen er barneverntjenesten nødt til å ta hensyn til behovet for varighet ved en plassering før sted blir valgt. Om det er behov for plassering over en lang periode må barneverntjenesten velge et plasseringsalternativ som kan opprettholde dette behovet for å sikre kontinuitet i omsorgen for barnet. Ifølge bvl. § 4-22 andre ledd skal fosterforeldre velges opp mot deres *«evne til å gi barn et trygt og godt hjem, og som kan løse oppfostringsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn om oppholdes varighet»*. Kravene til fosterforeldrene her er at de kan møte de eventuelle utfordringene som kan oppstå og at de har kompetanse til å «stå i» de uttrykkene barna har og situasjoner som kan oppstå.

4. Diskusjon

4.1 Konsekvenser av utilsiktet flytting

Før det blir tatt en avgjørelse om å avbryte plasseringen i et fosterhjem burde man se på konsekvensene dette vil ha for barnet og dens utvikling.

4.1.1 Bowlby og indre arbeidsmodeller

Som vi så definerte Bowlby tilknytning som *«varige psykologiske bånd mellom mennesker»* spesielt knyttet opp til båndet mellom barn og deres omsorgspersoner, i denne sammenhengen barn og foreldre/fosterforeldre (Bowlby, 1969, s. 194). Som det ligger i ordlyden vil et brudd i en fosterhjems plassering bryte dette varige båndet. Dette blir heller ikke første gangen det er brudd på båndet, ettersom flyttingen fra biologiske foreldre også blir et slikt brudd og flere har hatt brudd i andre fosterhjems plasseringer tidligere. Tetzchner koblet relasjoner og følelser til andre mennesker som en del av den tidlige utviklingen av tilknytning. Dersom kontinuiteten i omsorgen nettopp blir det at det er mange brudd, vil dette føre til en skeivutvikling av barnets tilknytningsatferd. Gjennom dette vil barnets signal- og tilnærmingsatferden svekkes, ved at barnet unngår gester som gjør at de kommer nærmere tilknytningspersonen/omsorgspersonen. Kjennetegn på dette er at det kan være vanskelig å komme i kontakt med barnet og at relasjonen virker noe svak. Fosterforeldre vil føle på mye avvisning ved at barnets selv har lært seg å holde andre mennesker på avstand. Dette knyttes opp mot barnets indre arbeidsmodeller.

Barnet har gjennom slike brudd i omsorgen dannet seg indre arbeidsmodeller basert på virkelige samspillserfaringer med tilknytning og kommunikasjon til omsorgspersonene. Barn

som har opplevd flere brudd er mer utsatt for kronisk eller akutt frykt. De klarer ikke å regulere sine egne følelser, slik vi ofte ser hos barn med tilknytningsmønster C, A og i stor grad D. De er vant til at omsorgspersonene ikke er der når de har behov for trøst og har derfor ikke lært seg hvordan man håndtere slike negative følelser. Forventningene om omsorgspersonenes tilgjengelighet bygges opp i barndommen. Jo flere brudd et barn opplever jo dypere blir disse forventningene integrert. Disse handlingsstrategiene fungerer også negativt ved at det kan hindre ny trygg tilknytning mellom barnet og senere eventuelle fosterforeldre. Vi kan se dette gjennom barn med tilknytningsmønster A, hvor tidligere avvisning fra omsorgspersonene gjør at de ikke forbinder trøst og støtte fra omsorgspersonene. På grunn av dette vil de minimere tilknytningsbehovet til senere fosterforeldre. Dette blir en ond sirkel ved at utilsiktede flyttinger fører til en forsterkelse av de indre arbeidsmodellene. Som igjen fører til en svekkelse i tilknytningen noe som øker sjansen for et nytt brudd i senere fosterhjem.

4.1.2 Mangel på trygg base

Et kjennetegn på disse barna som har opplevd stadige brudd på sine plasseringer, er mangelen på en trygg base. Som vi så i teoridelen er mangelen på en trygg base negativt for barnets tilpasning i samfunnet. Barnet vil ikke utvikle utforskningsatferden sin på lik måte som sine jevnaldrende. Dette skjer gjennom at omsorgspersonene ikke er til stede og det er tilknytningsatferden som blir aktivert isteden. Likevel kan dette ha motsatte effekt også. Dette kan vi spesielt se hos barn med tilknytningsmønster C og D, hvor barnet noen ganger vil søke trøst hos omsorgspersonene. Dersom barnet har en trygg base, som en eventuell fosterfamilie kunne vært, ville dette gjøre det trygt for barnet å innhente den samme informasjonen som sine jevnaldrende. Den trygge basen må vise barnet at den er der og passer på og oppmuntrer og oppfordrer barnet til å utforske. Barnet vet om noe skjer så er basen der og barnet har basen å komme tilbake til. Lager igjen senere indre arbeidsmodeller. Brudd i stadige fosterhjem vil skape brudd i disse trygge basene.

De trygge basene skal som vi har sett gi nærhet, trøst og beskyttelse til barnet. Gjennom dette vil de veilede barnet på hvordan de skal takle negative følelser. Emosjonsreguleringen er en del av barnets tilknytningsatferd. Derfor er det viktig at fosterforeldrene legger opp til en trygg tilknytning mellom dem og barnet. Dersom det blir et brudd i plasseringen vil ikke barnet ha den trygge basen og veiledningen og vil ikke lære å regulere og takle de negative følelsene. Barnet vil ikke vite hvordan det skal håndtere situasjonene og følelsene og de vil bli

mye større enn det de er. Dette vises gjennom at det ofte reagerer på situasjoner ulikt enn sin jevnaldrende og annerledes enn det vi andre ser på som en normal reaksjon på situasjonen. Det kan derfor oppstå det som man ofte kalles «utageringer» og «problem-situasjoner». De negative følelsene vil føles oppslukende og evigvarende. Det er derfor viktig at man tidlig etablerer trygge rammer og bosituasjon for barnet, for at barnet skal utvikle emosjonsregulering.

4.1.3 Selektiv utelukkelse

Som vi så i teori om indre arbeidsmodeller blir også barnets syn på seg selv integrert i de indre arbeidsmodellene (Smith, 2002, s. 46). Vi så at selvet og selvoppfatningen ble utviklet gjennom øynene på tilknytningspersonen, som blant annet fosterforeldrene. Dersom en fosterhjems plassering ender i en utilsiktet flytting kan barnet føle seg lite ønsket. Videre kan det lage negative tanker om at de er ikke er bra nok, at ingen er glad i dem og at det ikke er mulig at noen kan bli det heller. Dette vil integreres inn i barnets indre arbeidsmodeller. Barnet vil ta med denne selvoppfatningen inn i senere relasjoner og utelukke informasjon som tilsier noe annet. Denne selektive utelukkelsen av informasjon vil forstyrre reguleringen av tilknytningssystemet gjennom at barnet ikke registrerer den informasjonen som skal aktivere tilknytningsatferden. Et eksempel på dette er at barnet ikke søker trøst fra sine omsorgspersoner ettersom dette er en handling som ville skapt nærhet til omsorgspersonen. Denne frakoplingen har som vi har sett den funksjonen at den skal hindre indre forvirring, psykisk smerte eller konflikt. Denne utelukkingen kan vi også se gjennom at barn med tilknytningsmønster C, A og D har lært seg hvordan de skal handle og oppføre seg for hindre at tilknytningspersonen blir utilgjengelig. At barnet blir så opptatt av egne handlinger og mindre opptatt av situasjonen den opptrer kan føre til en feilutvikling av sosial kompetanse. Barnet er mer opptatt av seg selv og sine egne følelser (Hart & Schwartz, 2009, s. 76).

4.1.4 Konsekvenser ved brudd av stabilitet og kontinuitet

I tråd med det vi så i teorikapittelet om stabilitet og kontinuitet, vil en utilsiktet flytting være brudd på kontinuiteten i omsorgen til barnet. Dette ser vi ved at relasjonen til de man har vokst opp med blir brutt (Christiansen & Kojan, 2016, s. 22). Tilknytningsteoretikerne har i stor grad utviklet sine teorier om tilknytning opp mot relasjonsbegrepet. Et brudd på disse relasjonene vil føre til en skeivutvikling av tilknytningen til barnet. En utilsiktet flytting vil også før til en skade i barnets utvikling av trygghet ovenfor seg selv og andre, nettopp fordi en slik flytting vil oppleves uforutsigbar og utrygg for barnet. Det at omsorgspersonene skal

være sensitive i sin omsorg henger sammen med at omsorgspersonene skal tilbringe tid sammen med barnet. De må fokusere på kvaliteten i relasjonen. Dette er som vi har sett vesentlig for positiv utvikling. Dersom fosterhjems plasseringen ender med en utilsiktet flytting er det nok et brudd med et hjem, enda flere omsorgspersoner og andre viktige personer. De som skal være trygge og sensitive ovenfor barnet blir nettopp det motsatte noe som igjen fører til at barna forventer det samme fra senere relasjoner.

På den andre siden kan en utilsiktet flytting fungere positivt dersom omsorgspersonene ikke har kompetanse til å være sensitive i sin omsorg. Selv om en slik flytting ikke bare vil bli et brudd i omsorgen, men også i dagliglivet til barnet, vil lite sensitive omsorgspersoner kunne være like skadelig for utviklingen som selve flyttingen. Der det blir en skeivfordeling på fosterforeldrenes kompetanse og barnets behov, kan det i mange tilfeller være positivt for barnet å flytte. Et mindre skadelig alternativ her kan være at den nye plasseringen er i samme nærområde så barnet får fortsette på fritidsaktiviteter og samme skole. På denne måten vil barnet opprettholde noe av kontinuiteten gjennom relasjonen til andre viktige personer i livet. Det vil også virke trygt for barnet å flytte innenfor et område de allerede er kjent.

Vi har sett at det å ha kontinuitet i relasjonen til sin omsorgspersoner er viktig for barns tilknytning. Disse tilknytningsrelasjonene er også viktig for utviklingen av barnets sosiale kompetanse (Thetzchner, 2012, s. 558). Forskning har vist at barn som har vokst opp på institusjoner eller lignende, med mangelen på stabile tilknytningspersoner, kan danne trygg tilknytning til eventuelle fosterforeldre/adoptivforeldre dersom disse forholder seg stabile. Likevel vil de indre arbeidsmodellene bære preg på forholdet til jevnaldrende (Thetzchner, 2012, s. 558). De viser en tendens til å opprettholde de relasjonsformene de hadde til de andre barna på institusjonen. Denne relasjonsformen vil funke destruktivt på vennskap til jevnaldrende. Mangelen på den trygge basen tidlig i barndommen kan ha ført til at de ikke har tørt å utforske venner. Dette ser vi tydelig hos barn med tilknytningsmønstrene C, A og D. De kan ofte vise flere av kjennetegnene til «upopulære barn» som vi så i teorien om vennsksrelasjoner. Disse barna viser ofte en tilbaketrukket eller aggressiv atferd når det kommer til lek. De som viser aggressiv atferd har ofte et behov for kontroll, ettersom dette vil skape en trygghet hos dem.

4.1.5 Mangel på identitet

Mange av disse barna kan også henge bak på utviklingsstadiene til Erik Erikson og på bakgrunn av dette virke barnslige noe som kan virke på at de blir utestengt fra lek. Grunnet liten evne til mentalisering vil de ofte ikke forstå avvisningen fra andre barn noe som igjen kan påvirke de indre arbeidsmodellene: «Når jeg blir med blir jeg avvist, det er bedre å ikke bli med», noe som igjen kan påvirke identiteten senere. Vi så i fase fem i teorien til Erik Eriksons om ego-orienterte psykodynamiske teori at man skal definere seg selv og finne samhørighet til samfunnet. En utrygg gjennomgåelse av denne fasen kan føre til at ungdommen isolerer seg og trekker seg tilbake og kan miste sin identitet (Tetzchner, s. 682-683). Det er viktig at en trygg gjennomgåelse av denne fasen blir tilrettelagt og at det ikke skal skje for mange endringer. Disse sosialkognitivvanskene vil bli videreført dersom barnet ikke får opplæring og støtte fra stabile omsorgspersoner.

4.1.6 Videreføring av tilknytningsmønstre

Barn med tilknytningsmønstrene C, A og D har som vi så i teorien underutviklet mentaliseringsevne. Dette er et utviklingsmål i tilknytningsprosessen, et mål som ikke blir nådd grunnet utrygg tilknytning. En utilsiktet flytting vil føre til nok et brudd i tilknytningen. Barnets underutviklede evne til mentalisering kan derfor vedvare og disse barna vil ikke klare å se eller forstå andres følelser og hvordan deres handlinger kan påvirke andre. På bakgrunn av dette er det stor sannsynlighet for at de fortsetter å ha vanskelig å danne seg gode relasjoner. I tråd med det vi så om vennsksapsrelasjoner vil ikke disse barna få bekreftelse fra jevnaldrende, og vil derfor falle utenfor sosialt. Vi kan se litt nærmere på hvordan en utilsiktet flytting kan påvirke barna med tilknytningsmønstrene C, A og D hver for seg.

Tilknytningsmønster C, engstelig-ambivalent, kjennetegnes som vi så ved inkonsekvens stabilitet og forutsigbarhet i omsorgen. For det første vil et brudd i plasseringen fortsette dette mønsteret. Kjennetegnene som å ikke kunne regulere sine egne følelser vil fortsette og mulig bli verre, og videre lav toleranse for påkjenninger og stress. Dette henger sammen med det vi så om emosjonsregulering. Dette kan være en stor risikofaktor for senere selvskading og eller selvmord. Noen ganger får disse barna trøst andre ganger ikke, dette vil igjen vise seg i brudd ved fosterplasseringen, plutselig vil de ikke få trøst av fosterforeldrene sine lenger. De vil fortsette å leve under kontant usikkerhet. Disse barna kan i senere fosterhjem virke avvisende og uberørt og fosterforeldre vil ha problemer med å få kontakt og kan i mange situasjoner føle seg avvist. Dette kan føre til nytt brudd i barnets fosterhjems plasseringen.

Barn med tilknytningsmønster A, engstelig-unnvikende, viser mange av de samme kjennetegnene ovenfor sine fosterforeldre. De kan virke noe avvisende og har en tildekkende atferd. De er vant til å hemme sine egne følelser gjennom at de har vokst opp med omsorgspersoner som har avvist deres følelsesmessige behov. Som reaksjon på dette kan fosterforeldre i mange situasjoner reagerer med å være ubevist avvisende tilbake. Når barna er avvisende kan fosterforeldrene selv komme til å trekke seg unna. Om dette fører til brudd får ikke barnet tid til å opparbeide nye indre arbeidsmodeller og får ikke tid til det man kaller å «teste» fosterforeldrene. Dette kan igjen føre til nye brudd senere.

Hos barn med tilknytningsmønster D, desorganisert-tilknytning, vil barnet være mye ambivalent om sine behov overfor fosterforeldrene sine. De kan noen ganger ønske nærhet og andre ganger kan dette være helt feil. Det blir derfor vanskelig for fosterforeldrene å vite hvordan de skal opprettholde barnets behov, men dette skal jeg komme tilbake til senere. Det er ofte ikke et mønster for barnets reaksjoner og i mange situasjoner kan barna kan også komme til å unngå fosterforeldrene helt. Igjen kan dette være en motsetningsfull handling ved at barnet ønsker nærhet selv om det gir uttrykk til at dette ikke er ønsket. Dette kan føre til mange situasjoner med utagering som gjør at fosterforeldrene gir opp.

4.2 Årsaker til utilsiktet flytting

For å se på hvordan man skal kunne motvirke utilsiktede brudd fra fosterhjem er det viktig å se på hvorfor disse bruddene skjer. Basert på tidligere forskning har Backe-Hansen, Christiansen og Havik (2013, s. 8) samlet kjennetegnene ved fosterbarna, forhold i fosterhjemmet, biologiske foreldre og barneverntjenesten som kan føre til utilsiktede flyttinger. Når det kommer til barnet er det ofte atferdsvanskene/uttrykkene til barnet som fører til flyttinger eller nesten-flyttinger. Ofte er dette eldre barn ettersom atferdsvanskene kan være mer alvorlig enn hos yngre barn. Det kan også være relevant om barnet har vært flyttet på før. Kjennetegn hos fosterfamilien kan være at det har oppstått en endring som sykdom, skilsmisse, dødsfall, som igjen øker stressnivået i familien og gjør plasseringen utsatt. Forhold ved de biologiske foreldrene kan være forholdet mellom dem og fosterforeldre.

Farmer, Liscombe og Moyers (2005, s. 237-253) så på hvordan den antisosiale atferden til barna kan føre til utilsiktede flyttinger fra fosterplasseringen. Dersom barnet/ungdommen viser voldelig eller annen aggressiv atferd eller kommer med trusler mot familien sikkerhet,

særlig mot fosterfamiliens egne barn, vil dette øke risikoen for at fosterforeldrene bryter plasseringen. Chamberlain (med flere forfattere 2006, s. 409-424) intervjuet fosterforeldre til 246 fosterplasserte barn og brukte Child Behavior Checklist for foreldre. Dette er en sjekkliste brukt for å diagnostisere atferdsvansker hos barn og unge, for å se hvilke elementer som kan føre til utilsiktet flytting. Forskningen baserer seg på både slektsfosterhjem og fosterhjem som ikke kjente til barnet fra før. Fosterforeldrene meldte om 5.77 problemsituasjoner om dagen, mens slektsfosterhjem meldte om litt over 4. Videre viste forskningen at fosterforeldrene kunne håndtere opp til 6 problemsituasjoner om dagen uten særlig fare for utilsiktet flytting. Dersom det var flere situasjoner enn dette kunne dette øke faren for flyttingen med opp mot 25% per problemsituasjon. Andre elementer som økte faren for flyttingen var om det var mange barn i fosterhjemmet og alderen på barnet. Fosterforeldrene viste å ha høyere toleranse ved små barn.

En amerikansk studie (Brown & Bednar, 2006, s. 1497-1511) spurte 63 fosterforeldre om hvilke forhold de mente kunne føre til at de ville bryte fosterhjemsavtalen. Fire kategorier gjaldt fosterbarnet, to dreide seg om forholdet til barneverntjenesten og tre kategorier handlet om forhold innad i fosterfamilien. Den første kategorien ved fosterbarnet var om fosterbarnet utgjorde en fare ovenfor familien. Både i form av fysisk vold eller seksuell vold mot familiemedlemmene, eller om barnet hadde for stor motvilje til plasseringen. Kategori to handlet om at fosterbarnet ikke tilpasset seg, og ikke kom overens med resten av familien og det ble en mismatch mellom fosterfamiliens kapasitet og barnet behov. Den tredje kategorien omhandlet fosterbarnets atferdsvansker. Den fjerde kategorien var om fosterbarnet hadde for kompliserte behov eller ville tilbake til sine biologiske foreldre. De kategoriene som handlet om forholdet til barneverntjenesten dreide seg om mangelen på støtte, i form av veiledning, økonomisk støtte og støtte fra skolen. Fosterforeldrene følte også at de ikke ble respektert av systemet og at det var en dårlig relasjon til saksbehandleren. Mange av fosterforeldrene hadde også følt at de ikke ble inkludert i beslutningen angående barnet. De tre siste kategoriene om forhold i fosterfamilien dreide seg om arbeidssituasjon, skilsmisser, helse osv.

Mange av fosterforeldrene fra rapporten om utilsiktede flyttinger fra 2013-2015 (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2016, s. 9-34) meldte også om at de fikk for lite informasjon om barnet og deres biologiske foreldre før innflytting. Det var også mange som meldte om for liten grad av oppfølging og veiledning og informasjon om deres plikter og rettigheter. Tallene

viser også at flere hadde hatt forskjellige saksbehandlere hvor tilgjengeligheten hadde variert noe likt fra dårlig til god. Resultatene viser også middels grad av samarbeid/forhold til biologiske foreldre. Barnets atferd, barnets omsorgsbehov og for lite/dårlig oppfølging fra barneverntjenesten er de største grunnene for at det ble brudd. Da det først ble vurdert brudd, meldte over halvparten at det ikke ble forsøkt veiledning. De som fikk innført veiledning svarte at det hadde vært svært nyttig. Det samme viste seg ved innføring/økningen av frikjøp, avlastning, endring av økonomiske godtgjørelse, endring av tilgjengelighet og oppfølging fra barnevernet og ekstra tiltak for barnet. Mange meldte også om at det ikke ble gjennomført en sluttvurdering etter utflytting og at de ikke ønsket å ta i mot flere fosterbarn. De ville heller ikke anbefalt å være fosterforeldre til andre.

4.2.1 Behov for mer forskning fra barnets side

Det er få studier som baserer seg på barnets oppfatninger. På de studiene barnets oppfatninger kommer fram, har studiene vært lite kvalitative. Noe av det som kom fram var at flyttingen ofte hadde skjedd uten at de selv visste hvorfor eller ønsket flyttingen selv. Deres svar på forskning som viser til at brudd ofte skjer som et resultat på barnets atferdsvansker var at deres atferd var en intendert handling. De ønsket selv flyttingen og hadde fra tidligere flyttinger vist at dette var den eneste måten å selv bryte plasseringen. Grunner til at de selv ville bryte plasseringen var at de følte seg lite inkludert i familien og følte seg forskjelligbehandlet fra fosterforeldrenes egne barn (Backe-Hansen, Christiansen og Havik, 2013, s. 35). De fleste studiene på utilsiktet flytting har i stor grad hatt fosterforeldrene som informanter og lite av blant annet fosterbarna. For å motvirke flyttinger er det derfor viktig at man forsker mer på hvorfor disse flyttingene skjer, fra fosterbarnets side.

4.2.2 Samarbeid mellom biologiske foreldre og fosterforeldre

Det har vært mange studier om samvær mellom fosterbarn og deres biologiske foreldre har noen innvirkning på de utilsiktede flyttingene. Svarene på disse studiene har vært svært tvetydig og i noen situasjoner motsiende (Backe-Hansen, Christiansen og Havik, 2013, s. 31). Men i de sakene hvor barnet uttrykker et ønske om samvær med biologisk familie, kan et godt samarbeid og gode samværsordninger blant annet føre til mindre lojalitetskonflikter (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 282-284). Dette vil igjen føre til at barnet i større grad tilpasser seg i fosterfamilien, ettersom foreldrene, i barnets øyne, gir dem tillatelse til dette. En viktig forutsetning for at den biologiske familien skal gi denne «tillatelsen», er at de får støtte og veiledning fra barneverntjenesten. Selv om de har mistet omsorgen for barnet, er det

viktig at de føler seg støttet og inkludert i beslutninger om barnets liv. På den andre siden har noe forskning vist at samvær øker sjansen for brudd i plassering. I andre studier viser det motsatte ettersom samvær fører til kontinuitet og mer stabilitet (Falch-Eriksen, 2018, s. 37).

4.3 Mulige tiltak for å motvirke utilsiktet flytting

4.3.1 TFC og MTFC

Som vi har sett er atferden til barna en stor årsak til at det blir brudd i fosterhjemmet. Det er viktig at barnet får trygge rammer til å lære seg hvordan en regulerer sine egne følelser og uttrykk og hvordan man takler disse negative følelsene. TFC, Treatment Foster Care, er et individuelt tilpasset program, eller intervensjon, som skal hjelpe barna og deres fosterfamilier å øke prososial atferd og minske den avvikende atferden hos barna (Backe-Hansen, 2009, s. 31). Programmet er laget for å redusere sjansen for brudd i fosterhjem og er satt sammen av ulike tiltak som er tilpasset for barnet. Eksempler på disse tiltakene kan være at fosterforeldrene får spesiell opplæring på barnets smerteuttrykk. De får mer og nærmere veiledning og oppfølging fra saksbehandler, at fosterforeldrene får egen terapeut og at de får mer betaling. Vi kan dermed se at TFC har mange av de samme kjennetegnene på det vi kaller forsterkede fosterhjem. Om vi ser dette i tråd med forskning om hvorfor plasseringer endte med brudd, vil mange av disse tiltakene kunne redusere sjansen for utilsiktede flyttinger betraktelig.

I et australsk prøveprosjekt av TFC er det fosterforeldrene som må forlate hjemmet dersom det blir et brudd. Barnet får da bli boende i samme hus, bo i det samme miljøet og ha det samme nettverket selv etter brudd i plasseringen (Gilbertson, Richardson og Barber, 2005, s. 75-89). På denne måten vil kontinuiteten i barnet omsorg bli opprettholdt i større grad enn dersom barnet på flytte og bytte skole. Barnet får større muligheter for å bygge trygge rammer rundt seg selv og utvikle gode og trygge relasjoner til de i nærmiljøet. Om vi ser dette i tråd med lovgrunnlaget ved plasseringer, vil en slik løsning i mange saker være mer optimal i henhold til å opprettholde stabiliteten og kontinuitet i omsorgen til barnet.

MTFC, Multidimensional Treatment Foster Care, har mange av de samme kjennetegnene. MTFC er et program hvor fosterforeldrene fungerer som terapeutene ovenfor barnet etter veiledning og oppfølging fra profesjonelle. Det er tett samarbeid mellom et terapeutisk team, fosterfamilien og barnet, skolen, eventuelle fritidsaktiviteter, samt andre tjenester. For at teamet skal kunne følge den daglige utviklingen til barnet bruker fosterforeldre sjekklistor for

å rapportere og registrere barnets atferd (Backe-Hansen, 2009, s. 32-33). Resultat fra et svensk studie av dette programmet viste at det var færre brudd i fosterfamilier som var med i dette programmet enn de som ikke var det. Unntak her var i familier der atferdsvanskene var for vanskelig å takle over tid (Westermarck, Hansson & Vinnerljung, 2008, s. 18).

TFC og MTFC er programmer som tar utgangspunkt i barnets atferdsvansker, men ikke om *hvorfor* barnet har de atferdsvanskene de har. «Attachment and Biobehavioral Catch-up» er en intervensjon som bygger på tilknytningsteori og skal påvirke utviklingen av relasjonen mellom fosterforeldre og barnet (Backe-Hansen, 2009, s. 34). Intervensjonen skal helst skje de første leveårene for å hindre uheldig utvikling av tilknytning og skal mildne en eventuelt relasjonsforstyrrelse hos barnet. I prøveprogrammet fikk fosterforeldrene 10 uker opplæring om hvordan skape trygge oppvekstbetingelser som igjen skulle lære dem hvordan de kan hjelpe barnet regulere sine følelser. Programmet besto av tre komponenter, lære opp fosterforeldrene om barnet initiativer, betydning av fysisk kontakt og hvordan fosterforeldrene kan skape et trygt miljø for at barna skal kunne uttrykke sine følelser og følelsesreaksjoner (Backe-Hansen, 2009, s. 34).

4.3.2 BEST

Andre programmer som legger vekt på tilknytningsteori baserer seg blant annet på å lære opp fosterforeldrene i implikasjonene for foreldreskap til barn som har opplevd traumer og mishandling. Videre skal programmet lære dem ulike teknikker for atferdsregulering. Et av disse programmene er «Belonging and Emotional Security Tool» (BEST) som har som mål å styrke følelsesmessig tilhørighet, trygghet og tilknytning mellom fosterforeldre og fosterbarn. Intervensjonen baserer seg på ulike utsagn på to områder. Først, den emosjonelle kvaliteten på relasjonene mellom fosterforeldre og fosterbarnet. Andre, følelsen av tilhørighet, både om barnet føler den hører til og om fosterforeldrene føler barnet hører til. Programmet brukes dersom det er en mulighet for at plasseringen skal bli permanent, enten ved at barnet ikke skal flytte hjem eller det er snakk om adopsjon (Backe-Hansen, 2009, 41-42).

4.3.3 Familiens ressurser

Benzies og Mychiasuk (2009, s. 103-114) så på hvordan familier kunne bruke ulike ressurser som beskyttende faktorer i vanskelige situasjoner. Det ble identifisert beskyttende faktorer på ulike nivåer: Individnivå, familienivå og lokalsamfunnsnivå. Det er viktig at disse faktorene kartlegges tidlig for å få en anvisning på ulike tiltak man skal sette i gang. Faktorer på

individnivå er blant annet personens tro på at de kan styre egen skjebne, emosjonsregulering, positiv selvfølelse, mestringsstrategier, utdanning, helse med mer. På familienivå ser man på familiestrukturen. Hvordan små familier ofte er mindre utsatt for økonomisk stress enn større familier, inntekt, gode relasjoner og støttende interaksjoner, at foreldre hjelper barn kognitivt og lærer dem ulike problemløsningsstrategier. Faktorer på lokalsamfunnsnivå ser på nettverk og tilhørighet, om barna har aksept fra jevnaldrende og om det er tilgang på gode helsetjenester og skole.

4.3.4 Mer kunnskap om barnets atferd

Alt dette kommer tilbake til det samme, at fosterforeldre trenger mer kunnskap om barnets atferd, smerteuttrykk og hvordan de skal håndtere dette. Det er helt vesentlig at barneverntjenesten sammen med andre instanser samarbeider om tett veiledning og opplæring av fosterforeldre. For at fosterforeldrene skal kunne stå i de ulike situasjonene er det viktig at de føler seg trygge på at det de sier og gjør er riktig, og at de kan se en utvikling hos barnet. Barneverntjenesten må se på fosterforeldrene som samarbeidspartnere og gi den støtten som fosterforeldrene trenger, gjennom blant annet å være tilgjengelig når dette trengs. For at dette skal være mulig kan det være nyttig at disse saksbehandlerne har færre brukere og dermed har mer tid til hver enkelt bruker. Dersom det er stadig utskifting av saksbehandler vil dette også kunne føre til at saksbehandler virker mer utilgjengelig for brukerne.

5. Avslutning

5.1 Oppsummering

Jeg har gjennom egne erfaringer med barn med ulike tilknytningsvansker grunnet blant annet flere brudd i omsorgen fått en nysgjerrighet. Jeg har i løpet av oppgaven gjort rede for begrepet utilsiktet flytting og sett på omfanget av disse ved bruk av tidligere og nyere forskning. Hovedfokuset i oppgaven var hvilke konsekvenser slike flyttinger vil ha for barnets utvikling i henhold til tilknytning. Videre om utviklingen av mentalisering, emosjonsregulering, relasjon til andre, indre arbeidsmodeller og hvordan stabilitet og kontinuitet i omsorgen er viktig for en positiv utvikling av dette. Jeg har sett på lovgrunnlaget for stabilitet og kontinuitet under barnevernets omsorg i loven, forarbeid og rundskriv. Videre har jeg sett på forskning knyttet til hvorfor utilsiktede flyttinger fra fosterhjem oppstår. Grunnene jeg fant var fosterforeldrenes ressurser, manglende veiledning og oppfølging fra barneverntjenesten, barnets atferd. Samarbeidet mellom biologisk familie, barneverntjenesten og fosterfamilien kunne også være en faktor. Deretter har jeg sett på ulike metoder og tiltak for å motvirke at utilsiktede flyttinger oppstår i utgangspunktet.

5.2 Konklusjon

Ut i fra det jeg har sett på i oppgaven min kan jeg trekke noen konklusjoner i forhold til problemstillingen min: *Hvilke konsekvenser har utilsiktede flyttinger fra fosterhjem for barnets utvikling og hvordan kan man forebygge at slike flyttinger oppstår?* Forskningen jeg har sett på har vist at utilsiktede flyttinger vil fungere retraumatiserende for de det gjelder. Ytterlige brudd i fosterhjems plasseringer vil føre til flere brudd. Bruddene skjer ofte tidlig i plasseringsforløpet, men har alvorlige konsekvenser på barnets utvikling av tilknytning. Vi har sett at tilknytning og behovet av en trygg base er viktig for at barnet skal ha de samme forutsetningene som andre jevnaldrende. Ikke bare når det kommer til emosjonsregulering, men også den grunnleggende utforskning av sine omgivelser. Barn med tilknytningsmønstrene A, C og D har behov for ytterligere tiltak for å hindre en negativ utvikling og at det blir brudd i plasseringsforholdet. Et brudd kan også virke negativt på fosterforeldre i den forstand at de ikke vil ta på seg denne jobben på nytt. Dette vil igjen føre til at barnverntjenesten må bruke ytterlige ressurser på opplæring og rekruttering av nye fosterforeldre.

5.3 Behov for videre forskning

En av begrensningene til studien er at mye av forskningen jeg har brukt er internasjonale studier ettersom det er få sammensatte norske studier på utilsiktede flyttinger. Forskningen jeg har brukt kan ikke nødvendigvis overføres til det norske systemet blant annet på grunn av ulikheter i systemet, men også kulturelle forskjeller. Jeg ser derfor på det som nødvendig at det forskes mer på norske forhold ved fosterhjems plasseringer.

Som vi har sett er det lite forskning på utilsiktet flytting fra fosterbarna. Av rent etiske årsaker burde det forskes mer på barnets egne oppfatninger, flyttingene gjelder jo dem. Barnets erfaringer vil også ha en påvirkning på hvordan de vil forholde seg til sin neste plassering, om det er hjem, institusjon eller nytt fosterhjem. Videre vil barnets oppfatninger gi mer kunnskap om hvordan fosterhjemmet kan følges opp på best mulig måte for å hindre utilsiktet flyttinger.

6. Litteraturliste

- Ainsworth, M. D. S. (1963). The Development of Infant-Mother interaction among the Ganda. M. Foss (red.), *Determinants of infant behavior, Volum 2*. New York: John Wiley.
- Anke, T. (2007). *Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv*. Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 44, nummer 10, 2007, side 1230-1238. Hentet 28. mars fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2007/10/tilknytning-mellom-fosterbarn-og-fosterforeldre-et-behandlingsperspektiv>
- Backe-Hansen, E. (1982). *Når fosterhjems plasseringer ender med utilsiktet flytting – hvorfor skjer de, og hvordan kunne de vært unngått?* Oslo: NAVFs senter for klinisk psykologisk forskning, rapport 1/02.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø., & Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem*. En litteratursammenstilling. NOVA Notat nr. 2/13
- Barnevernloven (1993). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012-2013). *Endringer i barnevernloven*. (Prop 106 L (2012-2013)). Hentet 1. april 2021 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7d0ea1b89cc54939b17e69a20d5f7b48/no/pdfs/prp201220130106000dddpdfs.pdf>
- Barne- og familiedepartementet (1991-1992). *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. (Ot.prp.nr.44 (1991-1992)). Hentet 1. april 2021 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1991-92&paid=4&wid=c&psid=DIVL312>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2016). *Utilsiktede flyttinger 2013-15*. (Bufetat rapport. Hentet 13. april 2021 fra <https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Utilsiktede-flyttinger-2013-2015-Bufetat-region-vest.pdf>
- Benzies, K. & Mychiasuk, R. M. (2009). *Fostering family resiliency: a review of the key protective factors*. *Child & Family Social Work*, 14.
- Bowlby J. (1969). *Attachment. Attachment and loss: Vol. 1. Loss*. New York: Basic Books.
- Brown, J. D. & Bednar, L. M. (2006). *Foster parents' perception of placement breakdown*. *Children and Youth Services Review*
- Bufdir (2021, januar 2021). *Oppsummert status i tall for barnevernet*. Bufdir.no. Hentet 6. april 2021 fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_f_or_barnevernet/
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (1. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk

- Chamberlain, P., Price, J. M., Reid, J. B., Landsverk, J., Fisher, P. & Stoolmiller, M. (2006). Who disrupts from placement in foster and kinship care? *Child Abuse and Neglect*
- Christiansen, Ø., Kojan, B. M. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2014). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Egelund, T. & Vitus, K. (2007). *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risikofaktorer hos de unge, forældre, anbringelsesstedet og i sagsbehandlingen*. København: SFI, rapport 07:24
- Falch-Eriksen, A. (2018). *Stabilitet I fosterhjem. Internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og forutsigbarhet* (NOVA rapport 4/18). Hentet 31. mars 2021 fra <http://hdl.handle.net/20.500.12199/5126>
- Farmer, E., Liscombe, J. & Moyers, S. (2005). Foster carer strain and its impact on parenting and placement outcomes for adolescents. *British Journal of Social Work*.
- Gilbertson, R., Richardson, D. & Barber, J. (2005). *The Special Youth Program: An innovative program for at-risk adolescents in foster care*. *Child & Youth Care Forum*, 34.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon* (1. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hoffman, K., Cooper, G., Powell, B & Benton, C. (2017). *Trygge barn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Håkonsen, K. M. (2018). *Psykologi og psykiske lidelser* (5. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Killén, K. (2003). BARNES TILKNYTNING. *Psyke & Logos*, 24(2), 15. Hentet 28. mars 2021 fra <https://tidsskrift.dk/psyke/article/view/8642>
- Klette, T. (2008). Omsorgssvikt og personlighetsforstyrrelser. *Tidsskrift Norsk Legeforening 2008; 128: 1538-40*. Hentet 28. mars 2021 fra <https://tidsskriftet.no/2008/06/kronikk/omsorgssvikt-og-personlighetsforstyrrelser>
- Strijker, J. & Zanberg, T. (2005). Breakdown in foster care. *International Journal of Child & Family Welfare*.
- Thetzchner, S. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Westermarck, P., Hansson, K. & Vinnerljung, B. (2008). Does Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) reduce placement breakdown in foster care? *International Journal of Child and Family Welfare*.

